Eesti Pank
EUROSÜSTEEM

Riigi rahakott: tulud, kulud ja valikud

Lauri Punga

Millest täna räägime?

- Kuidas riigieelarvet koostatakse?
- Millest koosnevad riigi tulud ja kulud?
- Kui suur on Eesti maksukoormus, võlakoormus?
- Miks on Eesti riigirahanduse olukord halvenenud?
- Miks on korras riigirahandus oluline?
- Milline on Eesti riigirahanduse väljavaade ja väljakutsed?

Miks räägib Eesti Pank riigirahandusest?

Keskpank tegeleb rahapoliitikaga,
valitsus eelarvepoliitikaga (ehk riigirahandusega).

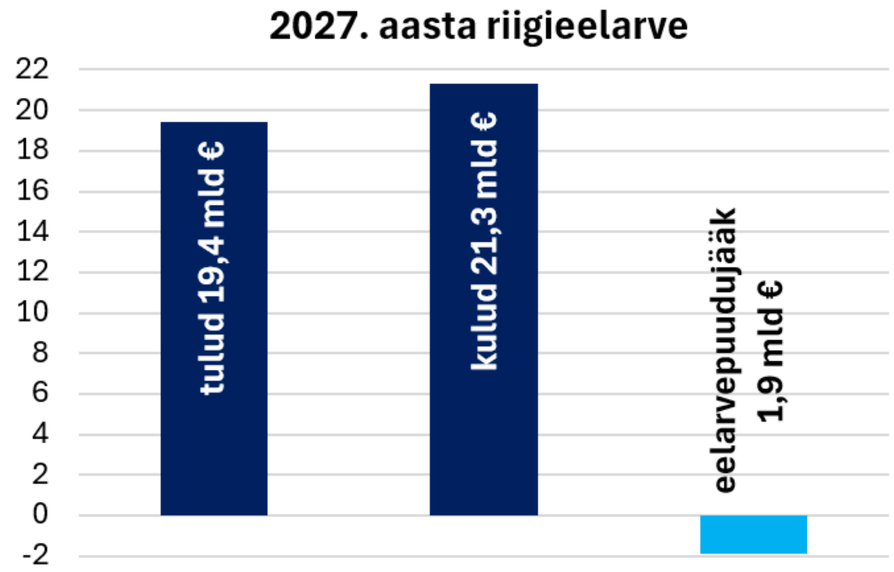
Eesti Panga kokkupuude riigirahandusega:

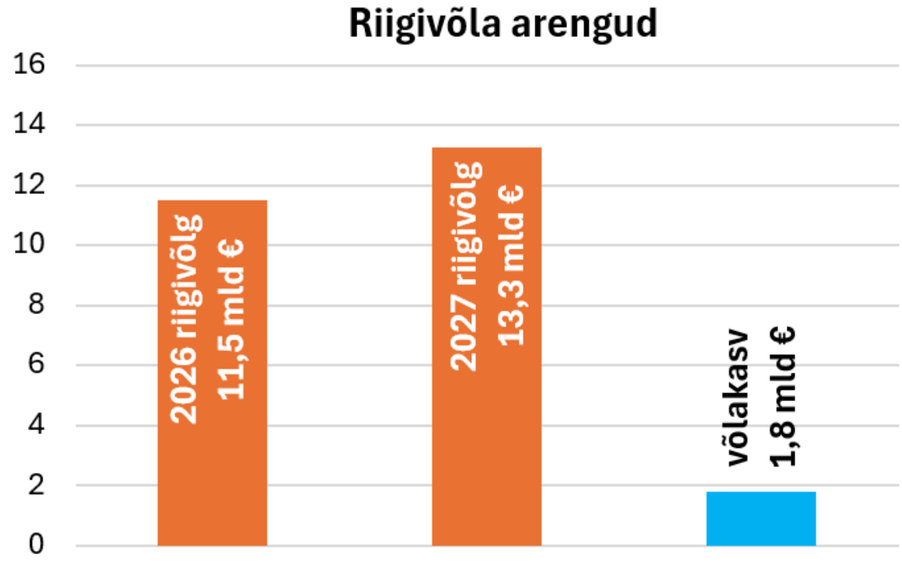
- valitsuse nõustamine
- avalik arutelu, meediapäringud, erialakohtumised
- prognoosimine
- eelarvenõukogu toetamine

Mida Eesti Pank **ei tee**? Ei anna konkreetseid soovitusi, millist maksumäära tõsta või kululiiki kärpida. See on poliitiliste valikute küsimus.

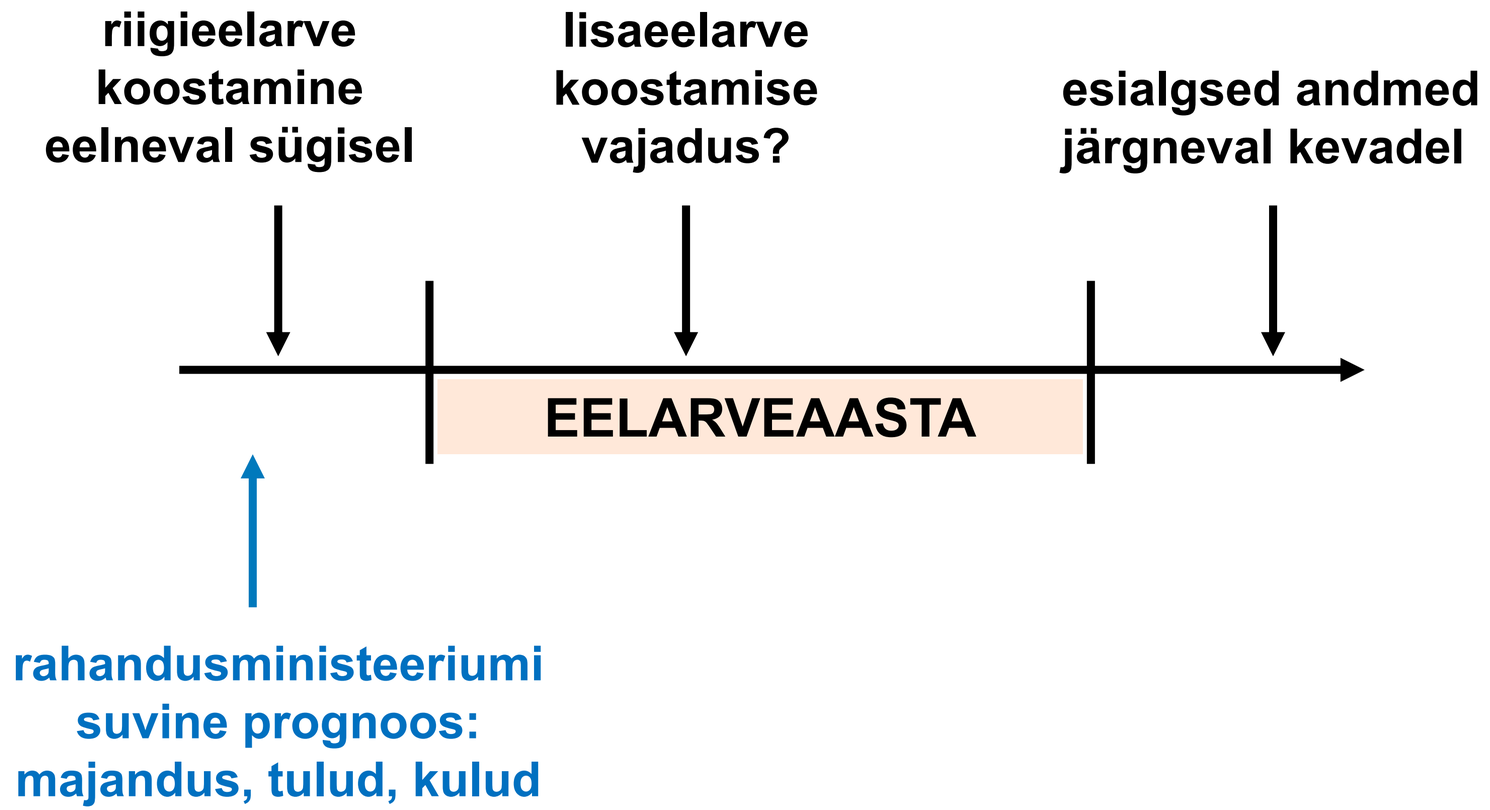
Põhimõisted ja seosed

- Riigieelarve kui riigi tulude ja kulude plaan üheks aastaks.
- Kui kulud ületavad tulusid, on eelarve puudujäägis.
- Puudujäägi katmiseks tuleb riigil laenu võtta, sellega kasvab riigivõlg ja intressikulu.
- Laen ei ole riigi tulu, vaid puudujäägi rahastamise vahend. Küll on intressid riigi kulu.
- Kui esitada näitajad osakaaluna SKPst, on neid parem võrrelda üle aja ja riikide vahel.

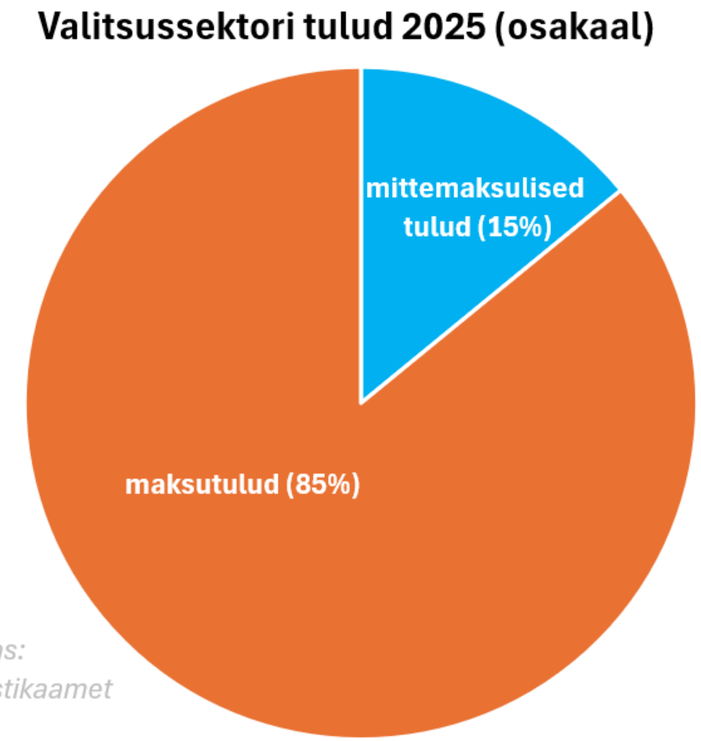

Riigieelarve koostamise protsess (lihtsustatult)

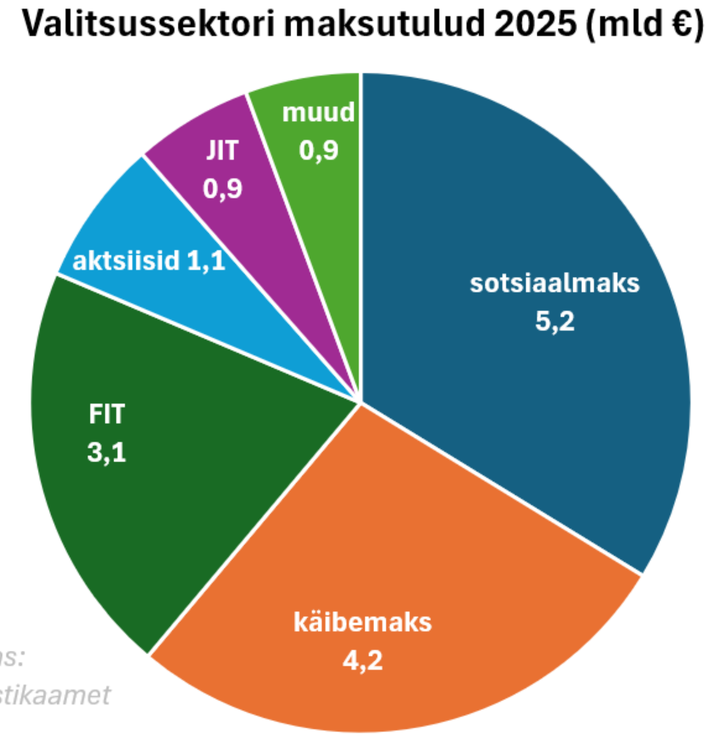

Millest koosnevad riigi tulud?

- Riigieelarve sisaldab maksutulusid ja mittemaksulisi tulusid (nt ELi toetused).
- Suurima laekumisega maksud on sotsiaalmaks, käibemaks ja tulumaks.

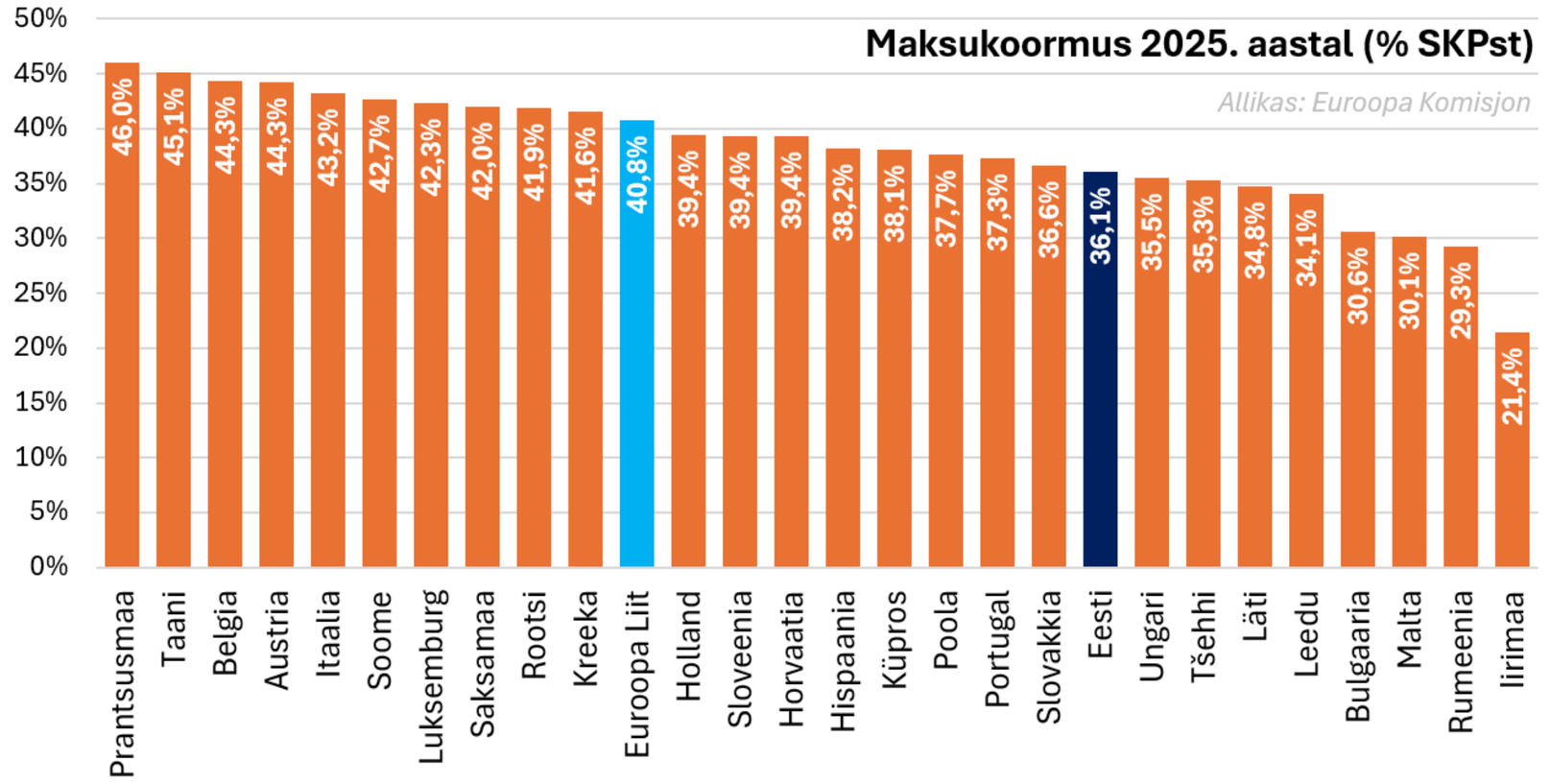
Allikas: statistikaamet

Allikas: statistikaamet

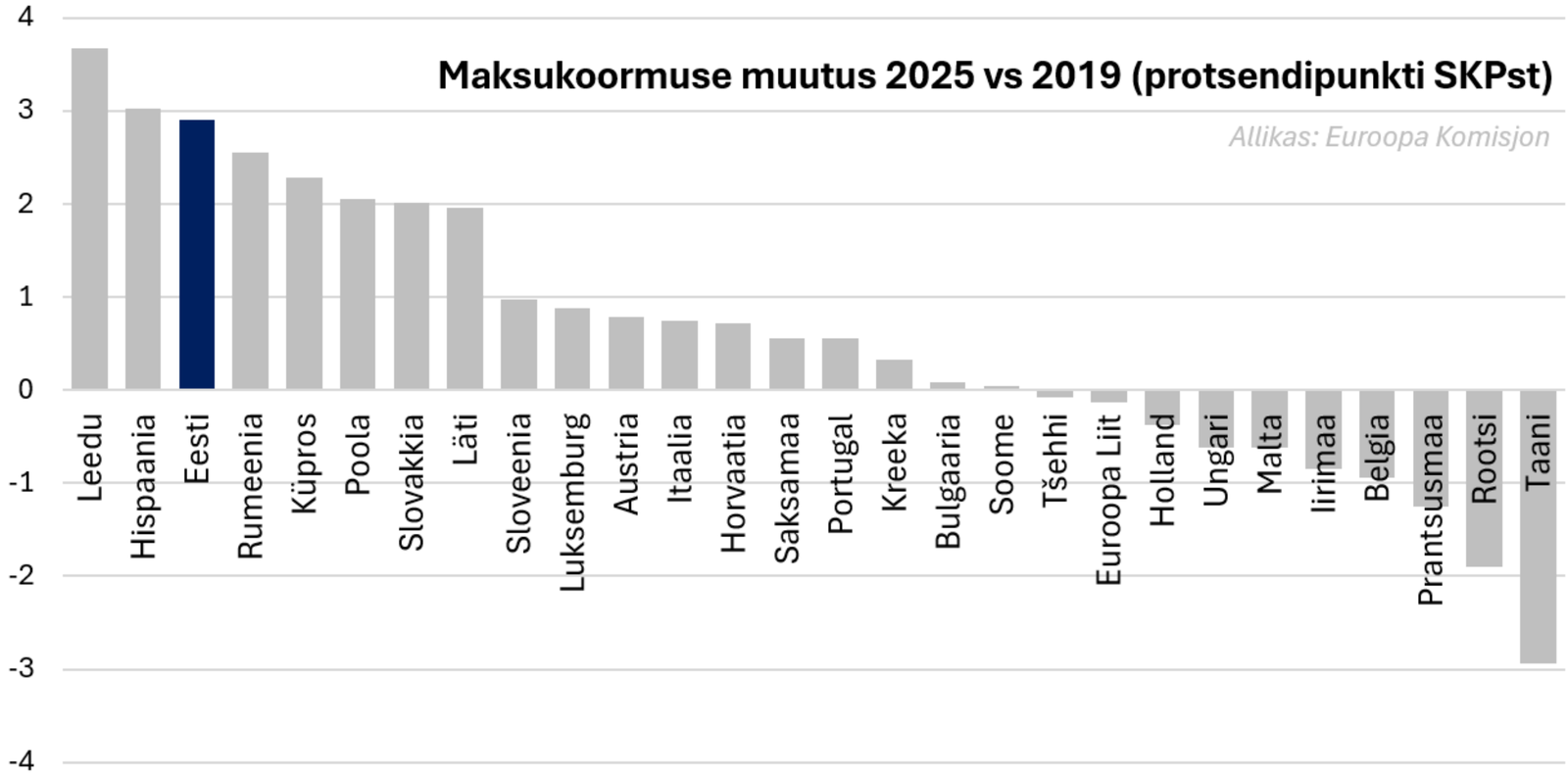
Kas Eestis on kõrge maksukoormus?

- Maksukoormuse all mõeldakse maksutulude osakaalu majandusest.
- Eesti maksukoormus on madalam Euroopa Liidu keskmisest.

Kas Eesti maksukoormus on tõusnud?

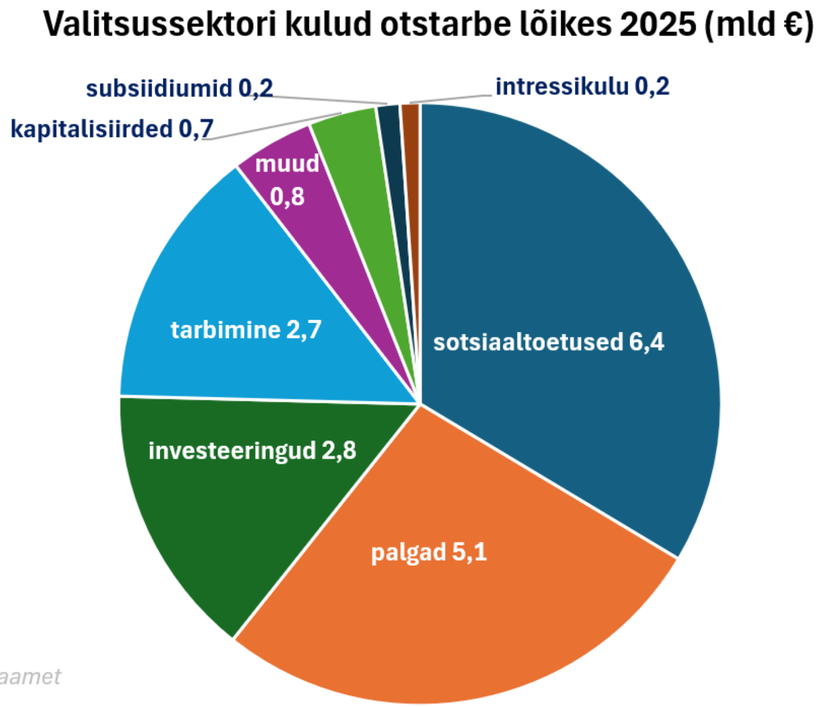
- Viimastel aastatel on Eesti maksukoormus märgatavalt tõusnud.
- Näiteks on tõstetud tulumaksu, kahel korral käibemaksu ja kehtestatud automaks.

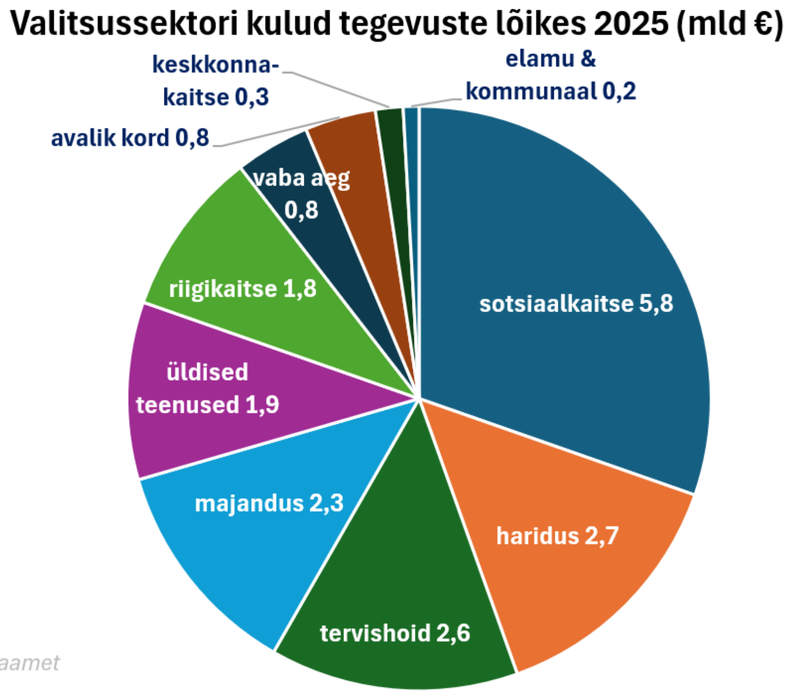
Eesti Pank
EUROSÜSTEEM

Millest koosnevad riigi kulud?

- Kulude läbilõiget võib teha asutuste, tegevuste, otstarbe või ka muudel alustel.
- Tegevuste lõikes on peamisteks kuluallikateks sotsiaalkaitse, haridus ja tervishoid.

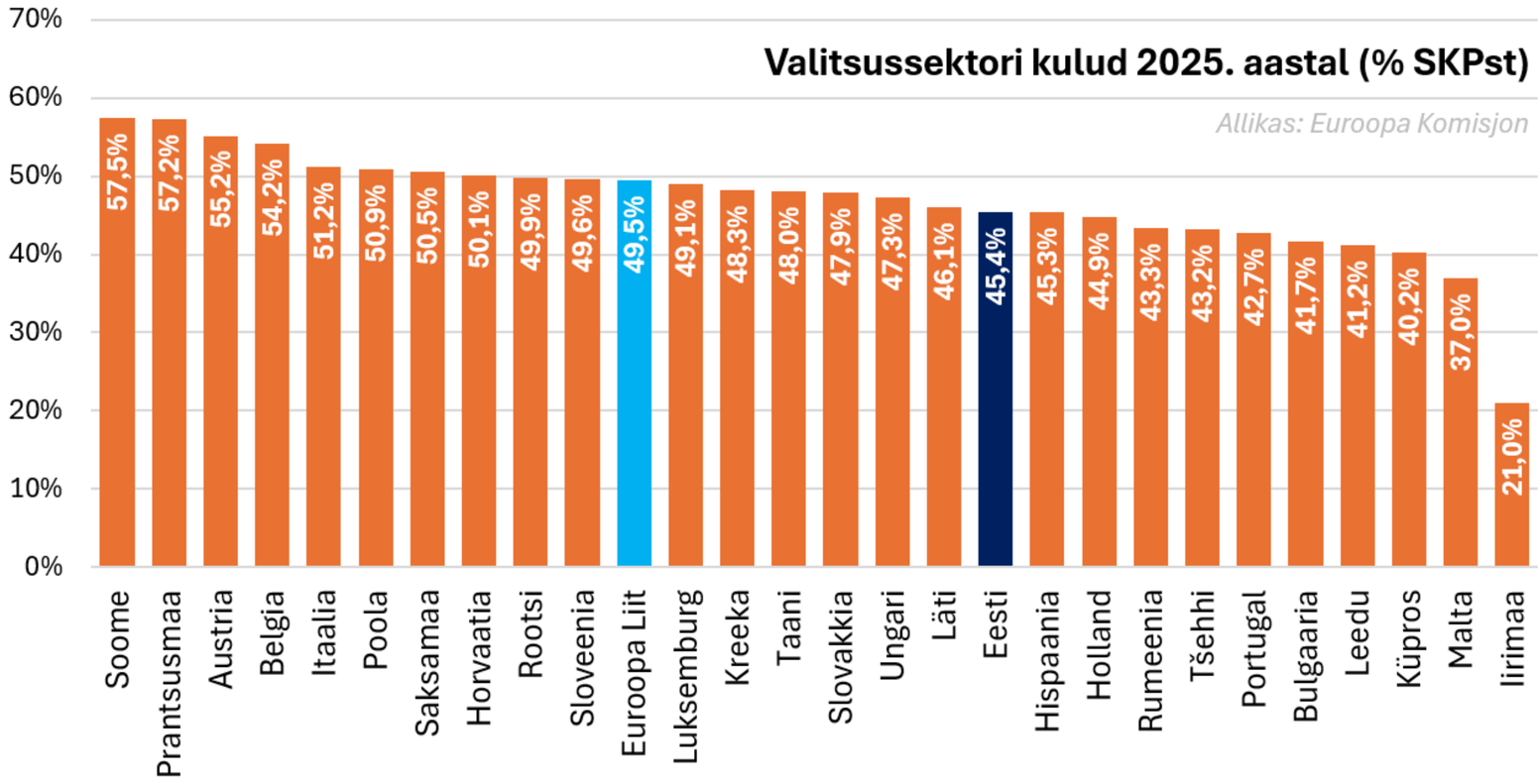
Allikas: statistikaamet

Allikas: statistikaamet

Kas Eesti riik on kulukas?

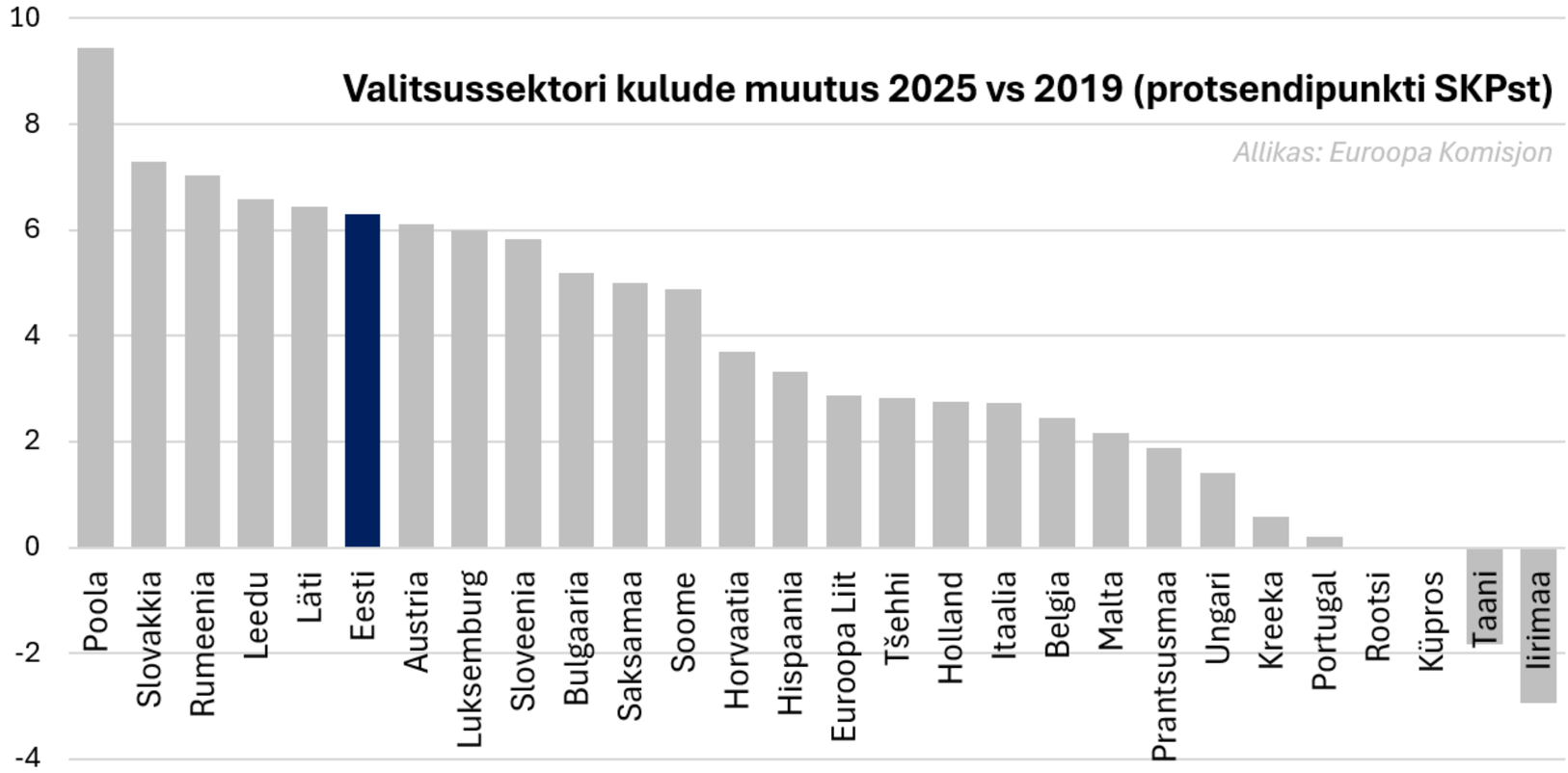
- Eesti riigi kulude osakaal on madalam Euroopa Liidu keskmisest.
- Riigile seatud ülesanded ja ootused võivad erineda. Suurema riigiga kaasneb üldiselt ka kõrgem maksukoormus.

Eesti Pank
EUROSÜSTEEM

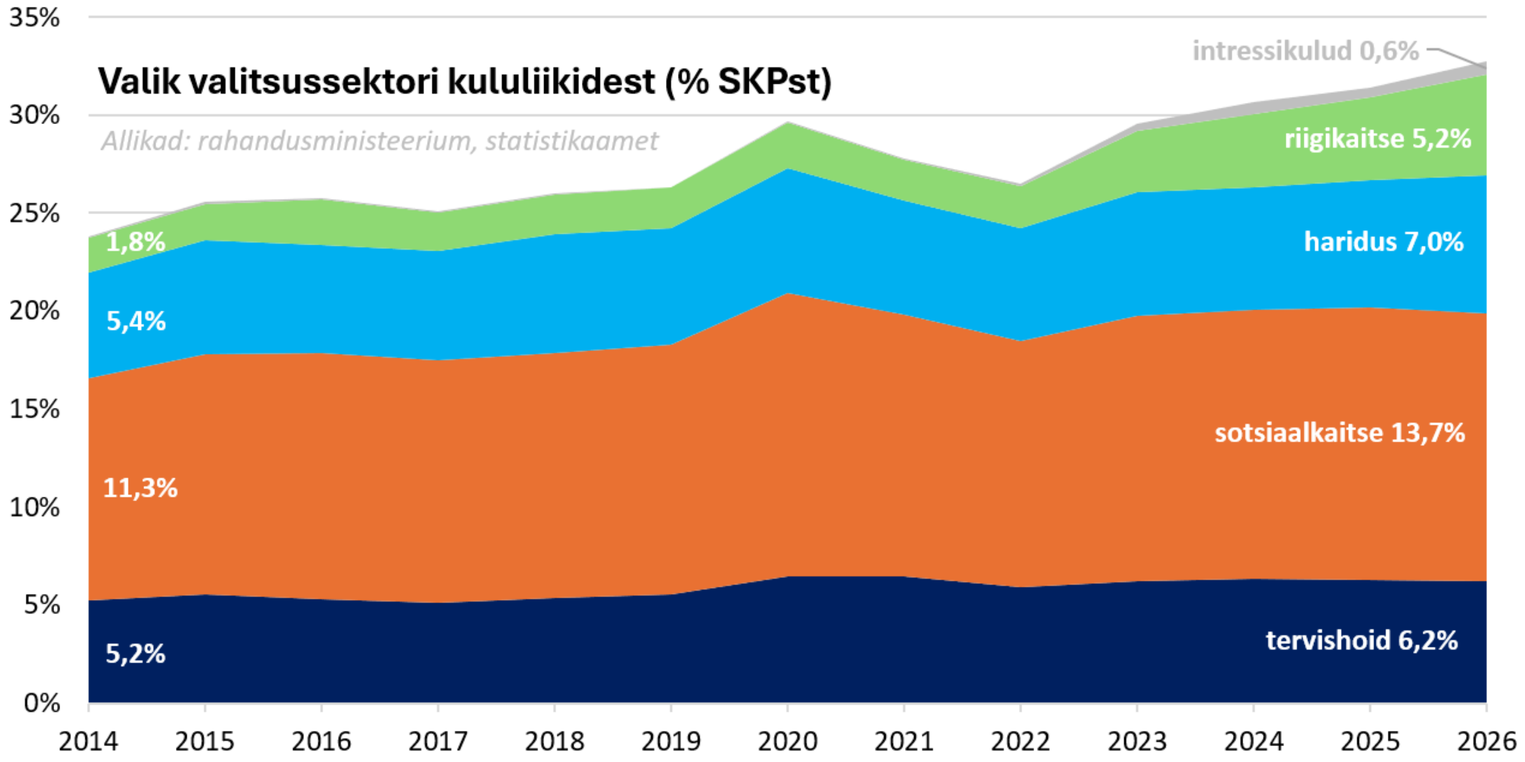
Kas riigi kulud on kasvanud?

- Eesti riigi kulud on hoogsalt kasvanud, kuid kulusurved on mõjutanud paljusid.
- Kui Eesti maksukoormus tõusis sel perioodil umbes 3 ühikut, siis kulud 6 ühikut.

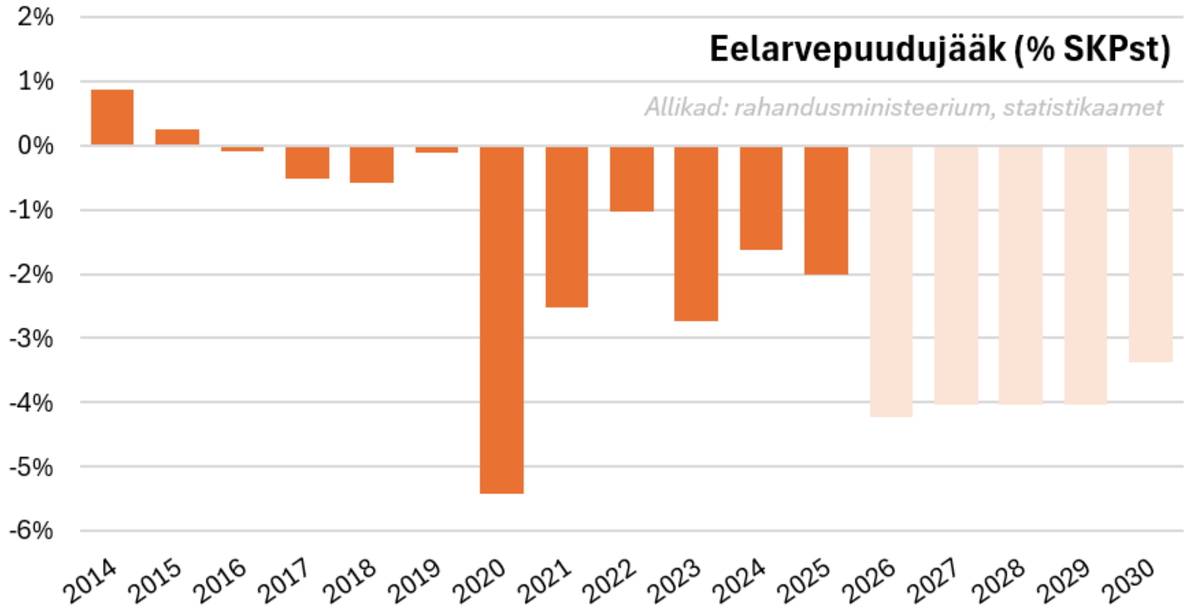
Millele kulub Eesti riigil varasemast rohkem?

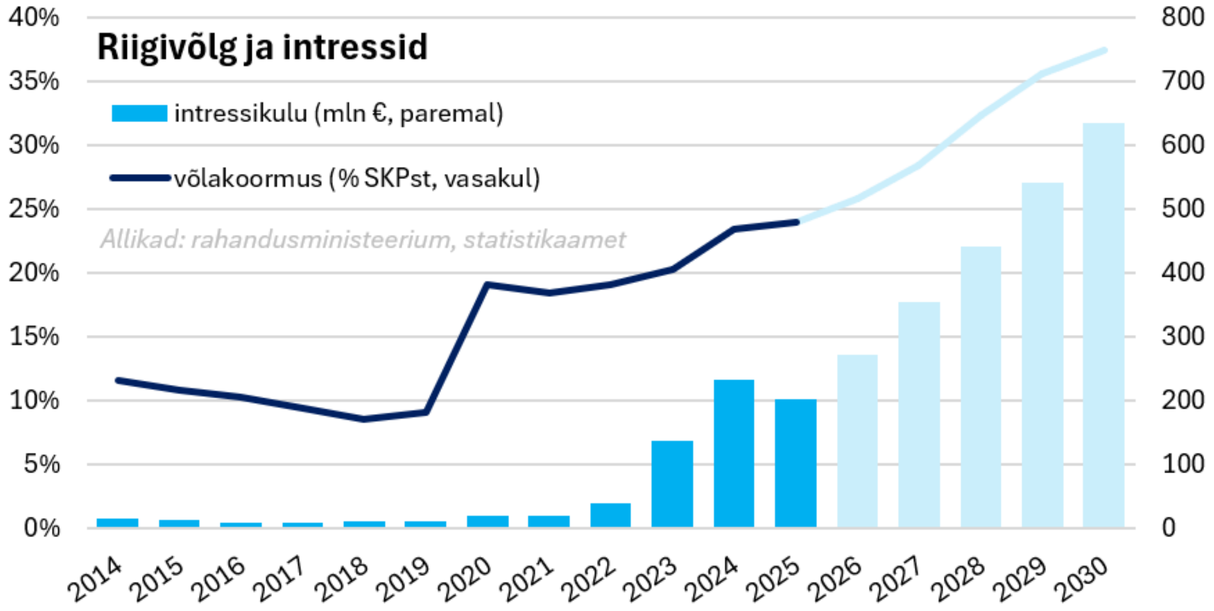
- Viimastel aastatel on järsult suurenenud riigi kaitsekulud. Kui varem oli eesmärgiks 2% SKPst, siis nüüd 5% SKPst.
- Aga varasemast rohkem eelarvevahendeid kulub ka teistele riigi põhitegevustele (sotsiaalkaitse, haridus, tervishoid).

Tulud < kulud = eelarvepuudujääk

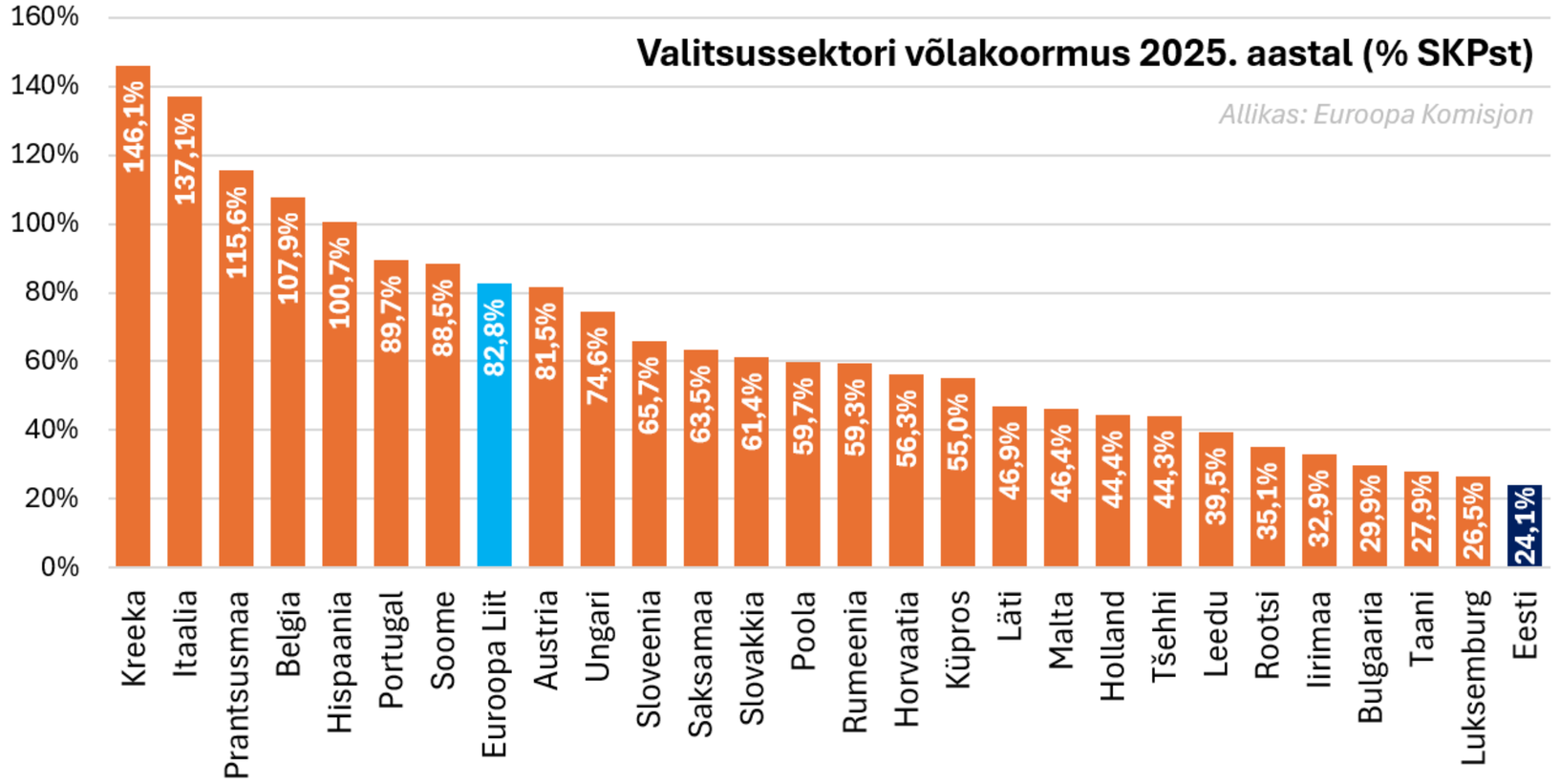
- 2020.–2025. aastal on riigi kulud ületanud tulusid.
- Selle tagajärjel on kasvanud ka riigivõlg ja intressikulud, ehkki madalalt tasemelt.

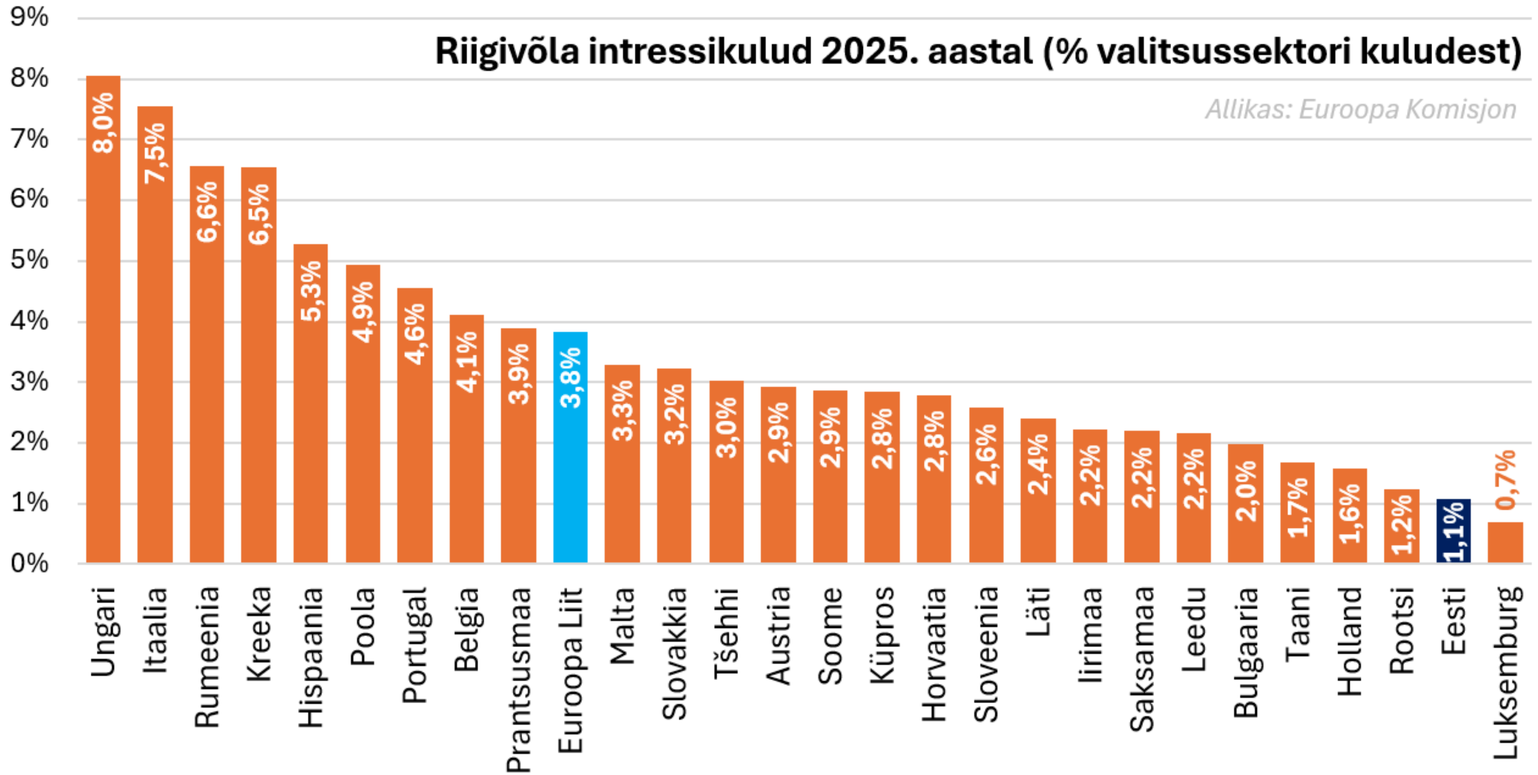
Kui madal on Eesti riigi võlakoormus?

- Kui 2019. aastal oli Eesti riigivõlg 2,5 mld € ehk 9% SKPst, siis 2025. aastal juba 10 mld € ehk 24% SKPst.
- Eestil on olnud pikka aega Euroopa Liidu kõige madalam võlakoormus, aga …

Kui suur osa eelarvest kulub intressimakseteks?

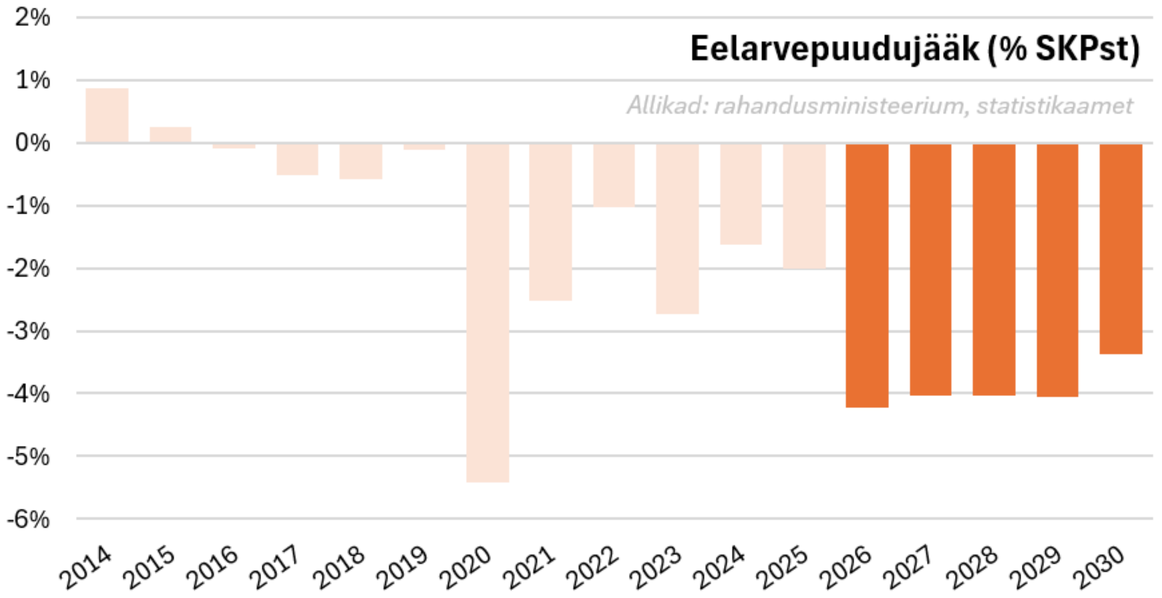
- 2025. aastal olid Eesti riigivõla intressikulud 200 mln €. See on 1,1% eelarvest või 0,5% SKPst.
- Veel viis aastat tagasi kulus Eestil intressimakseteks vaid 10–20 mln €.

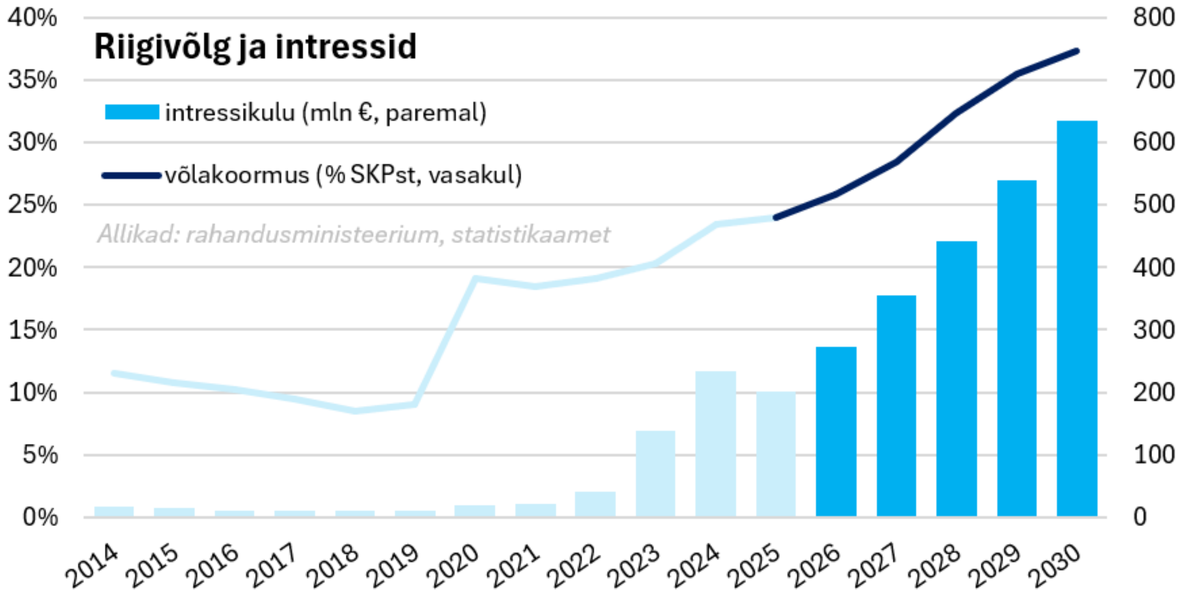

Eesti Pank
EUROSÜSTEEM

Milline on Eesti riigirahanduse väljavaade?

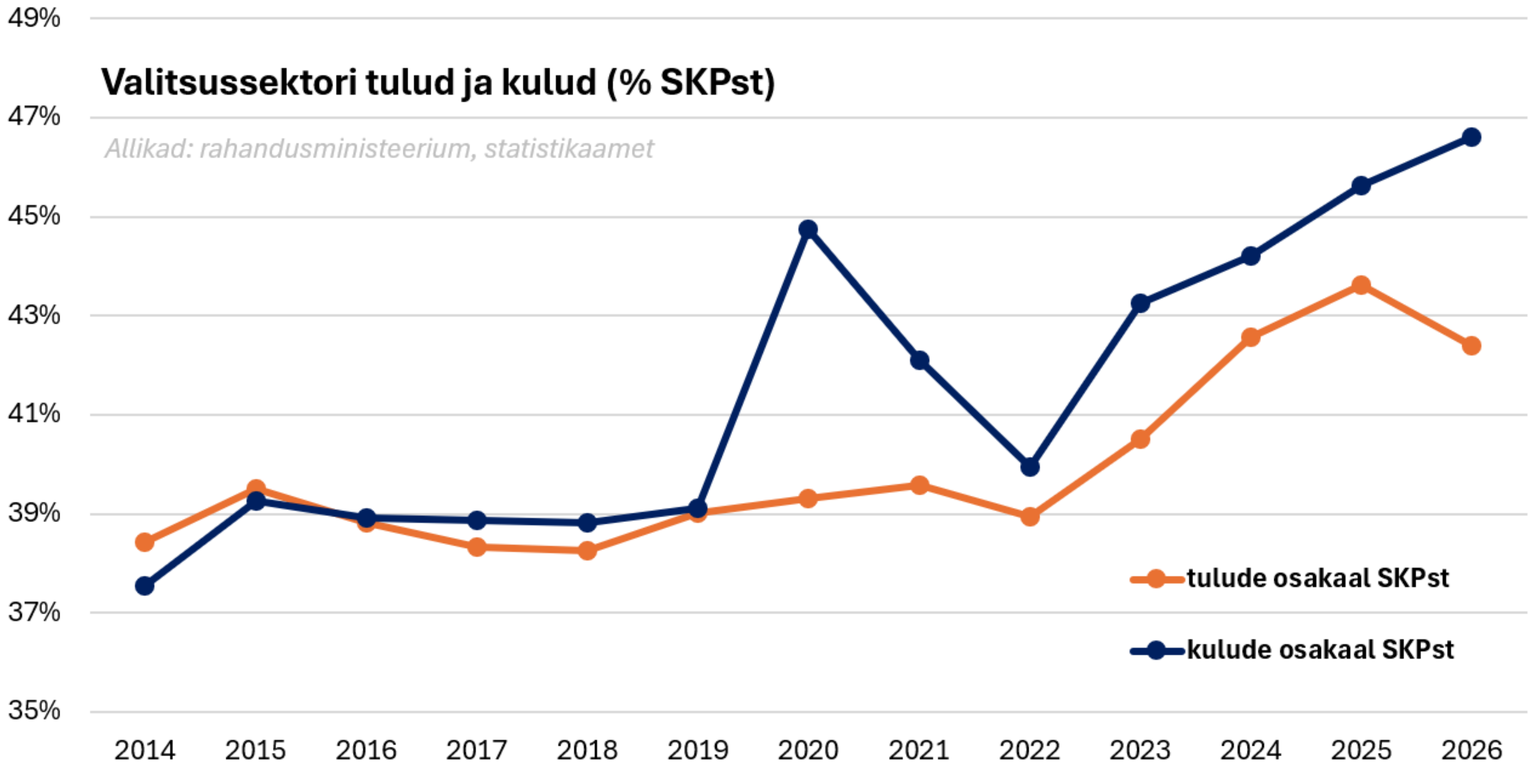
- Eelarvepuudujääk suureneb 2026. aastal ligikaudu 4%ni SKPst ning jääb prognooside järgi püsima ka edaspidi.
- Püsivalt suur eelarvepuudujääk paneb riigivõla ja intressikulud kiiresti kasvama.

Kas Eesti eelarvepuudujääki põhjustavad suured kulud või väiksed tulud?

- Riigi tulud on küll kasvanud (eelkõige 2023–2025), aga kulud veelgi rohkem.
- Millisel tulude-kulude tasemel soovime riigieelarvet tasakaalustada?

Miks on korras riigirahandus oluline?

- Suurema riigivõlaga kaasnevad suuremad intressikulud. Intressikulude võrra on riigil vähem vahendeid oma põhitegevusteks.

- Laenuraha ei ole enam odav. Mida kõrgem on võlakoormus, seda kallimaks võib minna laenuraha hind nii riigile kui ka erasektorile.

- Pingeline eelarveseis jätab vähem eelarvepuhvreid uuteks kriisideks ja kuluvajadusteks. Eelarvepoliitika ei saa olla majandusele toeks, kui seda on vaja.

- Kord juba kõrgele tõusnud võlakoormust on hiljem keeruline vähendada. Seetõttu peab võlakasv olema hästi põhjendatud ja headel aegadel tuleb puhvreid taastada.

- Korras riigirahandus koos stabiilse maksusüsteemiga annab kindlust Eestisse investeerimiseks ja loob laiemalt majanduskasvuks soodsama keskkonna.

Eesti riigirahanduse väljakutsed

- Riigi kulud on tõusnud uuele, kõrgemale tasemele.
  Riigi tulud ei ole tulnud sellele järgi.

- Nii suur eelarvepuudujääk (4% SKPst) ei ole pikalt jätkusuutlik.
  Uued katteta otsused või lubadused süvendaksid seda veelgi.

- Eelarvepuudujääk ei vähene iseenesest. Vaja on valitsuse teadlikke otsuseid, kuidas seda vähendada. Kuniks neid pole, püsib ebakindlus Eesti riigirahanduses.

- Eelarvepuudujääk väheneb, kui tulusid suurendada ja/või kulusid vähendada.

- Eelarvepuudujäägi vähenedes aeglustub ka võlakoormuse ja intressikulude edasine kasv. Mida hiljem seda teha, seda kulukamaks see osutub.

Eesti Pank

EUROSÜSTEEM